

TRADICIJSKE IGRE I IGRAČKE IZ HRVATSKOG ZAGORJA

Gregurić, Marta

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:550960>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-09**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Marta Gregurić

TRADICIJSKE IGRE I IGRAČKE IZ HRVATSKOG ZAGORJA

Završni rad

Pula, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Marta Gregurić

TRADICIJSKE IGRE I IGRAČKE IZ HRVATSKOG ZAGORJA

Završni rad

JMBAG: 0303083919, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij Predškolski odgoj

Predmet: Igre i djeca

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Opća pedagogija

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Marina Diković

Pula, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana _____, kandidatkinja za prvostupnicu _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

UVOD	1
1. HRVATSKO ZAGORJE	2
1.1. Povijest Hrvatskog zagorja	2
1.2. Zemljopisna obilježja Hrvatskog zagorja	3
1.3. Naseljenost stanovništva	4
2. TRADICIJA.....	6
2.1. Tradicijska odjeća Hrvatskog zagorja.....	7
2.2. Manifestacije Hrvatskoga zagorja.....	8
2.3. Zagorska glazba i glazbala	8
3. IGRA.....	9
3.1. Funkcionalna igra.....	10
3.2. Simbolička igra	10
3.3. Igra s pravilima	10
4. TRADICIJSKE IGRE HRVATSKOG ZAGORJA	11
4.1. Špekulanje	11
4.2. Pokvareno jaje ili „Gnilo jajce“	12
4.3. Štrofanje.....	12
4.4. Šećkanje ili Šiškanje.....	13
4.5. Neka puca.....	13
4.6. Rinčicu dijelim „Rinčicu tolam“	14
4.7. Car i vojska	14
5. DRVENE TRADICIJSKE IGRAČKE.....	15
5.1. Drvene fućkaljke - <i>žveglice</i>	15
5.2. Drvene igračke tamburice	16
5.3. Drveni dječji namještaj	17
5.4. Drvene životinje i prijevozna sredstva	19

5.5. Drvene igračke sa štapom	20
6. TRADICIJSKE DRVENE IGRAČKE U DJEČJIM VRTIĆIMA.....	21
7. PROJEKT „DAJMO DJECI KORIJENE I KRILA“	23
8. INTERVJU	24
8.1. Cilj Intervjua	24
8.2. Postupak	24
8.3. Prvi intervju	24
8.3.1. Interpretacija intervjua.....	26
8.4. Drugi intervju.....	26
8.4.1. Interpretacija intervjua.....	28
9. ZAKLJUČAK	29
LITERATURA.....	
SAŽETAK.....	
SUMMARY.....	

UVOD

U suvremenom svijetu, u kojem čovjek odrasta, važno je njegovati tradiciju i prenositi je s generacije na generaciju. U tome nam pomažu naši djedovi i bake koji se rado prisjećaju djetinjstva i s ponosom prepričavaju događaje mlađim generacijama. Važno je njihove riječi staviti na papir kako se usmenom predajom s vremenom ne bi izgubile. Također, naraštajima koji dolaze, pisanim putem dajemo mogućnost što bolje predaje tradicije koja se događala desetljećima.

Kako je Hrvatsko zagorje seoski kraj, u prošlosti se većina ljudi bavila poljoprivrednim poslovima. Tijekom zimskog perioda, izrađivali su drvene igračke kako bi kratili duge zimske dane. S vremenom se iz hobija razvijaju tradicijski obrti koji drvene igračke proizvode još i danas te one imaju svoje posebno mjesto u svakodnevnoj upotrebi kao objekt za igru. To dokazuje činjenica da se mogu kupiti diljem Hrvatskog zagorja, a najviše u sklopu hodočašća na mjestu gdje su one izvorno nastale, u Mariji Bistrici. Svako mjesto Hrvatskog zagorja ima određeni datum za tradicionalno hodočašće na Mariju Bisticu. Tamo se ljudi okupljaju sa svojim obiteljima te provode vrijeme u molitvi i igri. Tradicija je da svako dijete izabere jednu drvenu igračku koju će sa sobom ponijeti kući kao suvenir ili sredstvo za igru. Izbor je velik te se mogu pronaći igračke iz raznih skupina, primjerice životinje, instrumenti, prijevozna sredstva, namještaj i slično.

Hrvatsko zagorje u sebi čuva bogatu povijest i tradiciju te brojne ljepote i bisere koje vrijedi posjetiti. Od dvoraca koji datiraju još iz 15. stoljeća, etnografskih i gradskih muzeja, turističkih sela, brojnih šumskih šetnica i planinarskih staza. U Zagorju se, osim u tradicijskim običajima i igrama, može uživati i u tradicionalnim jelima, mnoštvu prirodnih termalnih izvora, kao i u prekrasnom zelenom krajoliku pa zato nije naodmet reći da je Zagorje „Bajka na dlanu“.

1. HRVATSKO ZAGORJE

Naziv Hrvatsko zagorje u svakodnevnom govoru, ali i literaturi, nosi dva naziva. Dulji, dvočlani naziv: Hrvatsko zagorje i kraći, jednočlani: Zagorje. Dvočlana inačica nastala je kako bi se razlikovalo sjeverozapadno Zagorje od dalmatinskog Zagorja. Kako se pojam „zagorje“ javlja u različitim dijelovima Hrvatske, homonim za Hrvatsko zagorje izveden je od regionalnog položaja same županije, odnosno smještenosti iza gore Medvednice koja se nalazi na području grada Zagreba. Županija se sastoji od 25 općina i sedam jedinica sa statusom grada, te ima ukupno 422 naselja (Brezinščak-Bagola, Cesarec, Klemenčić, 2017).

1.1. Povijest Hrvatskog zagorja

Prvi tragovi naseljenosti potječu iz paleolitika, dok je najslabije poznato razdoblje neolitik. Osim pisanih izvora, povijesni dokazi o naseljenosti Zagorja nalaze se i u arheološkim iskopinama koji nam svjedoče o životu stanovništva u Zagorju još prije nego što je spomenuto u pisanim izvorima. Prije 3000 godina, za vrijeme brončanog doba, stanovništvo se naseljavalo na kamenitom brijegu danas zvanom *Hušnjakovo* te je upravo to područje danas jezgra Krapinsko-zagorske županije. Jedno od najvećih europskih nalazišta je upravo nalazište pračovjeka u Krapini gdje su pronađeni ostaci špiljskog čovjeka.¹

Krajem 11. stoljeća Krapinsko-zagorska županija poprimila je oblik sličnome ovom danas. Nastankom Hrvatsko-Ugarskog kraljevstva započelo je i oblikovanje županijskog sustava. Krapinsko-zagorska županija nekada je bila sustav više županija odnosno pripadala je jednoj cjelini zajedno sa Zagorskom, Vrbovečkom, Varaždinskom, Moravačkom, Hrašćinskom i Zagrebačkom županijom (Brezinščak-Bagola Cesarec, Klemenčić, 2017).

Tijekom 16. stoljeća glavna gospodarska grana, koja je nosila više od polovice ukupne poljoprivredne proizvodnje, bila je vinogradarstvo. U 17. stoljeću taj se broj još povećao. Nagli pad, u pogledu gospodarstva i nepovoljan status zagorskih kmetova i seljaka, dogodio se nakon uvođenja novih nameta i poreza. Tada je, 1573. izbila Seljačka buna, poznata bitka kod Stubice, a obilježava se i danas. Buna je izbila na imanju Franje Tahija i utjecala je na niz drugih buna nekoliko stoljeća

¹ Preuzeto sa stranice: <http://www.kzz.hr/Povijest> (11. 6. 2021.)

kasnije, a nastupila je zbog nepodnošljivih uvjeta života seljaka. Zahvatila je Hrvatsko zagorje i manje područje Slovenije.²

Krajem 19. stoljeća, u doba hrvatskog narodnog preporoda, Zagorje i njegova prijestolnica Krapina jedno su od žarišta domoljubnog pokreta. Tada počinju druženja plemićkih obitelji u dvorcima i kurijama. Upravo u tom razdoblju izbili su seljački nemiri radi ukidanja feudalnih odnosa. Nakon Drugog svjetskog rata, brojni Zagorci priključili su se partizanskom pokretu pod vodstvom Josipa Broza Tita te su se borili protiv nasilja od strane njemačke i ustaške vlasti. Nizom snažnih napada otjerali su ustaško i njemačko stanovništvo s područja Hrvatskog zagorja (Brezinščak-Bagola, Cesarec, Klemenčić, 2017).

1.2. Zemljopisna obilježja Hrvatskog zagorja

Što je zapravo Hrvatsko zagorje i gdje se nalazi ta regija? Pojam Hrvatsko zagorje ne predstavlja samo geografsku regiju, nego i bogatu kulturno-povijesnu baštinu. Smješteno je na sjeverozapadu Hrvatske i obuhvaća područje od 2200 km². Prostor Hrvatskog zagorja mijenjao se kroz povijest s obzirom na kulturu, baštinu i običaje. „I dok geografske odrednice ostaju više-manje nepromjenjive kroz duga vremenska razdoblja, kulturno-povijesne i društvene odrednice podložne su promjenama, zbog čega će pojam Zagorje u različitim razdobljima označavati ponešto različit prostor“ (Balagović, Fureš, Poljanec, 2009:2).

Zagorje je pretežito brežuljkast kraj u čijem se reljefu ističu tri glavne sastavnice: rijeke, gore i brda. Većina gora u Hrvatskom zagorju ističu se svojom visinom te su prekrivena šumama. Granice Krapinsko-zagorske županije teško je sa sigurnošću utvrditi zbog male količine sačuvanih arhivskih podataka pa se tako teritorijalne granice županije ne poklapaju s prirodnim granicama. Kroz povijest, pojam Zagorja kao teritorijalne jedinice manji je od prirodno-geografske regije. Arhivski izvori iz 13. i 14. stoljeća govore nam kako se prirodne granice Krapinsko-zagorske županije kreću sjeverozapadno od mjesta Sveti Ivan Zelina te da se nastavljaju prema rijeci Krapini, Velikom Trgovišću i Kraljevcu na Sutli. Sjevernu granicu čine planine Strahinščica i Ivanščica (Balagović, Fureš, Poljanec, 2009).

² Preuzeto sa stranice: (<http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/seljacka-buna-1573-borba-za-stare-pravice/42622>, 11.6. 2021.)

U Hrvatskom zagorju prosječna je godišnja temperatura između 9°C i 12°C i prevladavaju kontinentalni utjecaji. Godišnje padne oko 900 do 1200 mm oborina te su oborine raspoređene tijekom cijele godine pa nema sušnih razdoblja. Mreža tekućica Zagorja bogata je i relativno razvijena, no nijedna rijeka nema osobito veliki protok, osim za vrijeme dugotrajnijih oborina kada rijeke nabujaju. Glavne tekućice su Krapina, Bednja i Sutla (Brezinščak-Bagola, Cesarec, Klemenčić, 2017).

Slika 1. Geografski položaj Hrvatskog zagorja³

1.3. Naseljenost stanovništva

Prema zadnjem popisu iz 2011. godine, Hrvatsko zagorje broji 254 000 stanovnika, od čega najveći dio čini Krapinsko-zagorska županija, a manje dijelove Varaždinska i Zagrebačka. Hrvatsko zagorje jedno je od najgušće naseljenih krajeva Hrvatske te ima 117 stanovnika na 1 km². Naseljenost Hrvatskog zagorja može se pratiti još od 12. stoljeća kada je postojalo manje rimskih gradova koji su bili vezani za ceste. Područje Hrvatskog zagorja bilo je prometna granica između grada Ptuja i Siska te se zbog toga naseljenost svodi na manja naselja oko Varaždinskih toplica i grad Krapine (Brezinščak-Bagola, Cesarec, Klemenčić, 2017).

Za veliku promjenu kulturnog krajolika Krapinsko-zagorske županije i rast stanovništva zaslužne su prometnice. Najvažnije su prolazile dolinom Krapine te su upravo tamo bila jače naseljena područja. Velike prometnice bile su autocesta

³Preuzeto sa stranice: (<https://geografija.hr/hrvatsko-zagorje/>) (11. 6. 2021.)

Zagreb-Macelj koja se tada zvala Zagorska magistrala, autocesta i državna cesta Zagreb-Varaždin te željeznička pruga od Zagreba do Varaždina s odvojcima prema Zaboku, Donjoj Stubici i Krapini (Brezinščak-Bagola, Cesarec, Klemenčić, 2017).

U 16. stoljeću pojavljuju se prvi kartografski prikazi hrvatskih naselja pa tako i Hrvatskog zagorja. Tada je ono bilo podijeljeno na četiri dijela i ulazi u sastav Varaždinske županije. U dva dijela pojavljuje se ime Zagorje; Gornjo-zagorski kotar i Donjo-zagorski kotar. Gornji kotar obuhvaća klanječki i pregradski kraj, dok donji kotar obuhvaća krapinski i zlatarski kraj (Balagović, Fureš, Poljanec, 2009).

Zagorska naselja smještena su većinom u prigorjima te se u povijesti njihovo stanovništvo bavilo poljoprivrednim radovima odnosno uzgojem povrća kukuruza, vinove loze, krumpira i slično. Veliki utjecaj na urbanizaciju ima zapošljavanje stanovništva izvan tih naselja. Tako su tada veća i zbijena naselja bila malobrojnija dok su naselja u prigorjima bila više zastupljena te je njihovo stanovništvo bilo raštrkano po okolnim brežuljcima. U gradovima u dolinama, razvile su se uslužne djelatnosti i industrija od kojih tada ljudi počinju zarađivati. Nakon razvitka industrije i uslužnih djelatnosti razvile su se i tekstilna, metalna, prehrambena i drvna industrija koje su se početnom 1990.-ih ugasile zbog ulaska Hrvatske u tranzicijsko razdoblje (Brezinščak-Bagola, Cesarec, Klemenčić, 2017).

Prema Klemenčiću, u modernom razdoblju popisivanja stanovništva, mogu se istaknuti dva razdoblja, i to od 1857. do 1948. te razdoblje nakon 1948. godine. Zbog prirodnog pada broja stanovništva nakon 1980.-ih godina, Hrvatsko zagorje, kao tradicionalni prostor, postaje depopulacijski prostor.

2. TRADICIJA

Tradicija dolazi od latinske riječi *traditio*, što u prijevodu znači predaja ili predavanje. Tradicijom se smatraju kultura, običaji, norme ili vjerovanja nekog naroda koja su s generacije na generaciju prenošena usmenim ili pismenim putem te s koljena na koljeno. Tradicija se stvara tijekom dužeg razdoblja i učestala je na nekom području, te se njeguje i prenosi godinama, desetljećima ili stoljećima s generacije na generaciju.⁴

Pojam koji se usko veže uz pojam tradicije su običaji. Običaji su načini ponašanja ljudi neke zajednice koji žive na istom području. Ti načini ponašanja specifični su za tu zajednicu ili društvo te imaju svoje norme, ceremonije ili značajke. Običaji se mogu svrstati u nekoliko skupina: životne ili obiteljske, kalendarske ili godišnje te gospodarske ili radne.⁵

Životni ili obiteljski običaji najčešće se obilježavaju u Hrvatskom zagorju. Tu se mogu izdvojiti rođenje djeteta, vjenčanja i pogrebi. Rođenje djeteta slavi se posebnim običajem kojeg nazivamo „štrajenje“. Kada majka i dijete dolaze kući iz bolnice, prijatelji, susjedi i rodbina bacaju slamu, papir, krpe, lišće i perje po dvorištu kuće u kojoj obitelj živi, nakon čega ih otac mora ugostiti. Postoje dvije povijesne teorije koje govore o tome kako je *štrajenje* nastalo. Jedna govori kako se *štrajenjem* obilježavalo oca koji nije htio prihvatiti dijete kako bi se kod njega pobudili osjećaji srama. Drugi, pak, govori kako su se *štrajenjem* kažnjavali oni koji nisu htjeli počastiti selo jelom i pićem prilikom dolaska novog člana u obitelj. Također, u povijesti se izrađivala lutkica od tkanine, ovisno o spolu djeteta te se ta lutkica objesila na stup najbliže kući u kojoj je dijete živjelo. Danas se *štraji* kako bi se obilježio dolazak djeteta u obitelj, no vješanje lutke na stup pomalo izumire te se zamjenjuje nekim tradicionalnijim običajima.⁶

⁴ Preuzeto sa stranice: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=61966> (13.6.2021.)

⁵ Preuzeto sa stranice: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44552> (10.7.2021.)

⁶ Preuzeto sa stranice: <https://znatko.com/8307/> (10.7.2021.)

2.1. Tradicijska odjeća Hrvatskog zagorja

Zagorska narodna nošnja tradicionalna je odjeća tog kraja. U prošlosti se nošnja nosila kao svečana odjeća za posebne prigode. Stanovništvo 19. i 20. stoljeća bavilo se poljoprivrednim poslovima što je tipično za Zagorski ruralni kraj. S obzirom na radnu odjeću seljaka i „siromaštvo“ kraja, narodna nošnja poštivala se i nosila samo u posebnim prigodama. Ženska i muška, kao i dječja nošnja, razlikuju se, kao i detalji nošnji ovisno o mjestu iz kojeg dolazimo. Nošnje su se šivale ručno od nešto grubljeg platna i skromnijeg uveza nego u ostalim dijelovima Hrvatske. Danas, sve manje žena mlađih generacija zna šivati tradicionalnu nošnju. Nošnje se u Hrvatskom zagorju još uvijek nose u folklorima ili na tradicionalnim prigodama kao što su *proštenja*⁷, tjedni kulture zabave i športa, krizme i slično. One se smatraju kulturnim blagom i materijalnom baštinom Hrvatskog zagorja. Na slici 2 nalazi se prikaz tradicionalne narodne nošnje.

Ženska nošnja sastoji se od tri dijela: suknje, bluze (košulje) i pregače. Bluza se oblači ispod suknje i pregače te je bijele boje s bijelim vezom na prsima. Nakon bluze oblači se suknja koja doseže do struka i nešto je kraća od pregače. Preko suknje dolazi *fertun*⁸ koji je nabran te je grubo obrubljen ukrasima, najčešće bijelim cvjetovima.⁹ Na nošnju žene najčešće nose crveni *klaruš*¹⁰, crveni ruž te imaju dvije ispletene kitice od kose na čijim se krajevima nalazi crvena vrpca.

Muška nošnja također se sastoji od tri dijela: košulje, hlača i prsluka. Košulja ili rubača, bijele je boje i ukrašena bijelim vezom na poprsju. Hlače su šivane od dva komada platna, šireg su kroja i dolaze do gležnja. Hlače se nisu šivale duže jer su muškarci na nošnje nosili crne čizme u koje su se stavljale hlače. Prsluk ili lajbec je crne boje te je rađen od flanela. Ne kopča se te je dužinom malo ispod struka.

Dječja nošnja također je bila bijele boje sašivena od istog materijala kao i za odrasle, te se zvala *rubačica* što u prijevodu znači mala haljina.

⁷ proštenje – zagorska riječ za hodočašće

⁸ fertun – zagorska riječ za pregaču

⁹ Preuzeto sa stranice: <https://www.pregrada.info/list/zagorska-narodna-nosnja/> (17.6.2021.)

¹⁰ klaruš – zagorski naziv za ogrlicu

Slika 2. Zagorska narodna nošnja¹¹

2.2. Manifestacije Hrvatskoga zagorja

Diljem Hrvatskog zagorja, svake se godine na određeni datum obilježavaju razne manifestacije. Većina gradova i mjesta u Hrvatskom zagorja imaju svoju tradicijsku manifestaciju po kojoj su poznati u Zagorju, ali i šire. Manifestacije se obilježavaju tijekom cijele godine no većina ih je u ljetnom i jesenskom periodu. Neke od manifestacija su: *Ljeto u dvorcu Oršić* (Gornja Stubica; 25. lipnja- 21.srpnja), *Mali ulični festival* (Stubičke toplice; 9.-11. srpnja), *Hoomstock-glazbeni festival* (Hum na Sutli; 24. srpnja), *Tuheljska noć* (Tuheljske toplice; 31. srpnja), *Tjedan kajkavske kulture* (Krapina; obično prvi tjedan u devetom mjesecu), *Tjedan kulture zabave i športa* (Sveti Križ Začretje; zadnji tjedan u osmom mjesecu), *Jesen u Zagorju- branje grojzdja* (Pregrada; zadnji vikend u mjesecu rujnu), *Babičini kolači* (Donja Stubica; 4. travnja), *Igrajte nam muzikaši* (Bedekovčina).¹²

2.3. Zagorska glazba i glazbala

U Hrvatskom zagorju kao i u drugim mjestima diljem Hrvatske tradicionalna su folklorna društva koja djeluju i danas. U povijesti su češće viđana i može se reći kako je svako selo imalo svoje folklorno društvo dok se danas rjeđe pronalaze. Promjene u

¹¹ Preuzeto sa stranice: <https://www.pregrada.info/slike/novosti/n/nosnja1.jpg> (17.6.2021.)

¹² Preuzeto sa stranice: <https://visitzagorje.hr/dogadanja/> (17.6.2021.)

društvu promijenile su i način življenja folklornih društva pa se tako, pod utjecajem suvremenog, uvode novije pjesme i načini izvođena folklorne glazbe.

Folklorna glazba Hrvatskog zagorja pripada glazbi sjeverozapadne i središnje Hrvatske. Osim Zagorja, tu su i okolica Zagreba, Žumberak, Posavina i Bilogora. Stari tradicijski napjevi sastavljeni su od samo četiri ili pet tonova te prevladavaju jednoglasne i dvoglasne pjesme. Što se tiče instrumenata, specifični su puhački i trzalački instrumenti. Kod puhačkih instrumenata ističe se flauta kao jedna od prvih instrumenata koja se izrađivala od drva (Brezinščak-Bagola, Cesarec, Klemenčić, 2017).

Danas, u Zagorju prevladavaju zabavni sastavi s instrumentima kojima je zvuk pojačan električnim napajanjem. Također, glazba se može podijeliti u tri skupine: puhački i tamburaški sastavi te Violinski sastavi. Puhački su najbrojniji i sudjeluju u brojnim događanjima diljem Zagorja. Također, većina mjesta u Hrvatskom zagorju ima svoj puhački orkestar koji djeluje i živi desetljećima unatrag. Tamburaški sastavi oslovljavaju se kao najmanje zastupljeni te njihova brojnost ovisi o promjenjivom broju tamburaša. Iako najmanje zastupljeni, zaslužni su za promicanje tradicije glazbe Zagorja. Tamburaški sastavi prilikom nastupa obučeni su u tradicionalne narodne nošnje pa osim glazbe, promiču i odjeću Hrvatskog zagorja. Sastavni su dio folklornih društva koje prate na raznim okupljanjima i druženjima (Čapo Žmegač, Muraj, Vitez, Grbić, Belaj, 1998).

3. IGRA

Igra je slobodna, spontana aktivnost koja proizlazi iz unutrašnje potrebe djeteta. Ona je sastavni dio života svakog djeteta i aktivnost vezana za djetinjstvo. „Igra je način na koji dijete upoznaje vanjski svijet, igra je za dijete učenje, igra je za njega ozbiljan vid obrazovanja, igra je neophodna dječjem organizmu koji raste“ (Popović, 1981: 13).

U knjizi *Dijete i igra*, autorica Duran (2001) navodi kako je igra multifunkcionalna aktivnost vezana pretežito za djetinjstvo te da igra u odrasloj dobi gubi neke bitne značajke kao što je spontanost pa se kao odrasli igramo smisleno, organizirano te na za to predviđenim mjestima.

3.1. Funkcionalna igra

Kako sama riječ govori, funkcionalna igra ponajprije je određena funkcijama i to motoričkim, osjetnim i perceptivnim. Javlja se u dobi od 1. do 3. mjeseca života i smatra se da je ona jedna od prvih djetetovih igara. Prilikom funkcionalne igre dijete ispituje svoje funkcije, ali i osobitost objekta. U funkcionalnoj igri sazrijevaju nove funkcije djeteta, a to su: osjetne, perceptivne i motoričke (Duran, 2001).

3.2. Simbolička igra

U većini literature, naziv koji stoji uz simboličku igru je imitativna igra, igra uloga, igra pretvaranja i slično. Autorica Duran navodi kako većina psihologa simboličku igru promatra u kontekstu općeg psihološkog razvoja ili kao razvojni fenomen. Simbolička igra najčešća je u dobi do sedme godine života odnosno do polaska u školu. Naziva se još i igra uloga, a dijete preuzima ulogu nečeg što ono zaista nije (Duran, 2001).

3.3. Igra s pravilima

Igre s pravilima pojavljuju se u dobi od četvrte do sedme godine života te se često dovode u vezu s dječjim moralnim razvojem. Najzastupljenije su u razdoblju od 7. do 11. godine i zadržavaju se tijekom cijelog života. To su igre natjecateljskog tipa te su spoj intelektualne i senzomotoričke kombinacije. Piaget smatra da u igri s pravilima, za razliku od simboličke igre, postoji usklađena veza između asimilacije i akomodacije (Duran, 2001).

4. TRADICIJSKE IGRE HRVATSKOG ZAGORJA

Dječje igre važna su podloga za život pojedinca, ali i šire zajednice u kojoj taj pojedinac živi. U Hrvatskom zagorju igra se naziva i *muta*. O tradicionalnim igrama Hrvatskog zagorja ne postoji mnogo zapisa. Igre su se prenosile iz generacije u generaciju te ne postoji literatura u kojoj bi bile opisane sve ili barem većina igara. Autorica Paun navodi kako samo neke od rijetkih igara 60-ih godina 20. stoljeća možemo vidjeti kako se igraju danas. Tradicionalne igre, kakve gledamo danas, podlegle su promjenama pod utjecajem suvremenog društva, no i kao takve važne su za razvoj tradicije. U daljnjem tekstu opisane su neke od tradicijskih igara Hrvatskog zagorja i okolice.

4.1. Špekulanje

Književni naziv za igru je pikulanje. U igri mogu sudjelovati i djevojčice i dječaci. Broj igrača je neograničen. Igra se na zemljanoj površini gdje se nalazi rupica za gađanje udaljena od startne linije 4 do 5 metara. Svi igrači stoje iza startne linije te bacaju pikulu redom koji je dogovoren unaprijed. Cilj je pikulu baciti što bliže rupici. Tko je najbliže rupici ima pravo gađati drugi put. Ako pogodi rupicu ima pravo gađati druge pikule i uzeti ih. Ako ne pogodi rupicu gađa sljedeći najbliže njoj. Velika pikula zvala se TOP i mogla se dobiti mijenjanjem malih pikula (3 ili 4 komada).

Slika 3. Prikaz igre „Špekulanje“¹³

¹³ Preuzeto sa stranice: <http://narodni.net/tag/stare-igre/> (5.7.2021.)

4.2. Pokvareno jaje ili „Gnilo jajce“

Pokvareno jaje je igra koju djeca igraju i danas pod nazivom „Ide maca oko tebe“. Igra se na način da djeca sjednu u krug i izaberu jedno od djeteta koje hoda s određenim predmetom u krug, iza leđa ostale djece. Predmet može biti loptica, maramica ili neka manja igračka. U povijesti su najčešće djeca igrala pomoću bijelih marama. Ako dijete, kojem je maramica iza leđa, nije primijetilo da se ona tamo nalazi, dok onaj koji mu ju je stavio ne obiđe cijeli krug, on je „gnilo jajce“. Ako, pak, dijete primijeti, uzima taj predmet i lovi drugo dijete sve dok ono ne dođe na njegovo mjesto i sjedne (Paun, 2001).

4.3. Štrofanje

Školica je naziv na standardnom hrvatskom jeziku za igru „Štrofanje“. Igra je namijenjena i djevojčicama i dječacima, a igra se sa minimalno dva, a maksimalno šest igrača. Teren je u prošlosti bila zemljana ili pjeskovita podloga, a danas se igra na asfaltu. Polja za skakanje crtaju se od broja jedan pa do devet ili čak deset. Školica se u prošlosti igrala kao i danas. Bacao se kamen, redom po poljima od jedan pa sve do zadnjeg broja, jedno po jedno polje. Svaki igrač stoji iza polja označenog brojkom 1 i baca kamen poštujući redoslijed brojeva. Ako je kamen u dogovorenim okvirima broja, igrač tada skače do zadnjeg broja i unatrag te na povratku uzima kamen. Taj igrač igra sve dok ne pogriješi ili ne baci kamen u pogrešno polje ili izvan dogovorenih linija. Pobjednik je onaj koji je zadnji došao do kraja „školice“, odnosno bacio kamen do zadnjeg broja.

Slika 4. „Školica“ u vrtiću Lastavica¹⁴

¹⁴ Preuzeto sa stranice: <http://nasedijete.ba/skolica-u-vrticu-lastavica/> (5.7.2021.)

4.4. Šečkanje ili Šiškanje

U ovoj igri sudjelovali su i djevojčice i dječaci te je broj igrača neograničen. U nekim mjestima igra se zvala i *prasičanje*. Igra se igrala pomoću grani od vrbe. Te grane mogle su se birati samo na početku igre ili svakog novog kruga. Grana se nalazila na polju na kojem su se igrali. Obično je to uvijek bilo isto mjesto u selu. Trebala je biti dosta debela da ne pukne i dugačka da dohvati loptu. Ako bi grana pukla, igrač više nema prilike uzeti novu. Svi koji su igrali stali su u krug i uzeli lopticu. Lopticu je uzeo jedan od igrača i pomoću grane od vrbe gurnuo nekome iz kruga. Kome bi loptica izašla iz kruga, ispao bi iz igre. Igralo se dok ne bi ostalo nekoliko igrača u krugu.

Slika 5. „Šečkanje“¹⁵

4.5. Neka puca

U igri mogu sudjelovati djeca obaju spolova. Igra se na travnjaku ili polju na kojem se napravi jedna rupa. U tu rupu stavila se lopta. Igrači su stali oko lopte u krug tako da ona bude na sredini kruga. Jedan od igrača izgovarao je riječi „Neka puca, neka puca..“ i izgovorio nadimak igrača. Npr. „Neka puca, neka puca, Šoši.“ Taj jedan igrač bio je zapisničar i mogao je igrače zavarati tako da izgovori nadimak koji ne pripada ni jednom igraču. U igri je bilo bitno izgovarati nadimke, a ne imena kako bi se igrači zavarali, zabavljala i igru napravili kompliciranijom. Kada je zapisničar izgovorio nadimak, taj bi igrač uzeo loptu i gađao u jednog od igrača. Igrač koji je najviše puta pogođen ispada iz igre. Zapisničar također broji pogotke igrača, a igra se do unaprijed dogovorenog broja (najčešće do deset).

¹⁵ Preuzeto sa stranice:

<https://m.facebook.com/dpsmolve/photos/a.319817951400261/3461293173919374/?type=3&source=57> (5.7.2021.)

4.6. Rinčicu dijelim „Rinčicu toljam“

Igra je namijenjena i djevojčicama i dječacima te je u igri mogao sudjelovati neograničen broj igrača. Rinčica je naziv za predmet koji je „tolač“ stavljao u ruke ostaloj djeci, a to je mogao biti kamenčić, kukuruz, grah ili neka druga manja sjemenka. Igrači su stali u krug i ispružili dlanove ispred sebe. Jedna osoba, odnosno „tolač“ hodao je od jednog do drugog igrača i nekome od njih stavio rinčicu u ruku. Nakon toga izgovorio je „*Rinčicu toljam, rinčicu toljam, gdu je mu, ki je moja rinčica*“. Drugi igrač, koji se ne nalazi u krugu, pogađa u čijoj se ruci nalazi *rinčica*, tj. predmet. Kada pogodi, on postaje „toljač“, a osoba kod koje se nalazila rinčica pogađa (Paun, 2001).

4.7. Car i vojska

Ova igra namijenjena je dječacima što govori i sam naziv igre. Dječaci se podijele u dva reda licem okrenuti jedni prema drugima. Jedan red dječaka je vojska i njihov car, a drugi red su neprijatelji. Igra počinje pitanjem neprijatelja caru i vojsci: „Care, daješ li vojsku?“ Ako car negativno odgovori neprijatelj mu kažu: „Ako ne daš milom, dat ćeš silom.“ Tada car neprijatelja pita koga od njihove vojske odabiru, na što neprijatelji izgovaraju nečije ime. Ako car ne da tog vojnika jedan od neprijatelja se zatrči s ciljem da presiječe taj red. Ako uspije vodi vojnika sa sobom, ako ne ostaje na toj strani (Paun, 2001).

5. DRVENE TRADICIJSKE IGRAČKE

Drvene tradicijske igračke mogu se podijeliti u dvije skupine: fućkaljke tj. žveglice i drvene igračke. Dolaze iz druge polovice 19. stoljeća, a njihova priča započinje u selu Laz pokraj Marije Bistrice. Marija Bistrica smještena je na sjeveroistoku Medvednice i okruženo je bogatim šumama. Drvene dječje igračke poznate su kao proizvod nastao ručnim radom upravo u Hrvatskom zagorju te su uvrštene na UNESCO-vu listu nematerijalne kulturne baštine 2009. godine. U selu Laz većina obitelji bavila se poljoprivredom, a izradom igračaka bavili su se tijekom zimskih mjeseci. Muškarci su za vrijeme sušnih razdoblja pospremali i sušili drva za izradu igračaka, a potom ih tijekom zime izrađivali prema drvenoj šabloni koje su kasnije spajali. Žene su također sudjelovale u izradi, a najčešće su predmete bojale ili oslikavale raznim motivima. Gotovo u svakoj obitelji sela Laz netko je znao raditi drvene igračke. Danas se proizvode u Mariji Bistrici, Stubičkom i Bistričkom Lazu, Turnišću, Tugonici i Donjoj Stubici (Župančić, 2008).

Danas se većina drvenih tradicijskih igračaka koristi kao ukras, no nerijetko se vidi da pojedine imaju i svoju ulogu u dječjoj igri. U Lazu, mjestu gdje su izvorno nastale, malo se mladih bavi izradom tradicijskih igračaka od drva.

5.1. Drvene fućkaljke - žveglice

Prve drvene igračke izrađivane u selu Laz bile su fućkaljke. U počecima su bile vrlo jednostavne od jednog komada drveta obojane žutom bojom i ukrašene različitim ukrasima. Ukrasi su se tvorili pomoću *štruka*¹⁶, na čijem se vrhu nalazila željezna šipka. Željezna šipka ugrijala se u vatri te se s tako užarenom šipkom palilo drva kako bi nastajali ukrasi. Nazivaju se *jedinke*, a naziv su dobile po jednoj cijevi na čijoj su površini bile okomito poredane rupice. Zrak struji puhanjem u otvor, a pritiskanjem tipki na vrhu jedinke proizvodili su se različiti tonovi. Žveglice zadržavaju svoju prepoznatljivu žutu boju, no tijekom povijesti mijenjaju svoj oblik. Funkcija žveglice ostaje ista, a oblikom podsjeća na životinje i proizvode iz svakodnevnog upotrebe pa tako klasična žveglica, koja podsjeća na pastirsku frulu, postaje *čekić*, *ptičica*, *pijetao*, *tamburica*. Suvremene žveglice se počinju bojati i u crveno pod utjecajima drugih mjesta koja ih počinju proizvoditi s upečatljivim šarenim cvjetnim motivima (Župančić, 2008).

¹⁶ štruk ili prežigač – Alatka koju čine željezna šipka s drvenim rukohvatom

Slika 6. Jedinka u obliku čekića (osobna arhiva)

Slika 7. Drvena žveglica u obliku kokota¹⁷

Druga vrsta žveglica su dvojnice. Za razliku od jedinki, dvojnice imaju dvije udubljene cijevi, te imaju dva reda okomitih tipki. Izgledom podsjeća na dvije skupljene jedinke. Istovremeno se puše u obje jedinke i tako se proizvodi zvuk drukčiji od zvuka na jedinki.

5.2. Drvene igračke tamburice

Drvene tamburice pripadaju tradicionalnim drvenim instrumentima te se izrađuju isključivo u Tugonici. Tamburice su podijeljene prema kategorijama: male, srednje i velike bisernice, dangubice i brač. Tijelo i vrat instrumenata izrađuju se od joha i bukova drva. Za izradu su potrebne još i žice za trzanje i rezonantna daska. Drveni instrumenti također se oslikavaju te su izgledom ostali isti kao i prije stotinu godina. Stražnja strana instrumenta te bočne strane oslikavaju se žutom bojom, a rubovi i vrat crnom. Na nekim instrumentima na stražnjoj i bočnim stranama može se naći i crvena boja. Prednji je dio neobojen, a na njega se oslikavaju razni biljni motivi (Brezinščak-Bagola, Cesarec, Klemenčić, 2017).

¹⁷ Preuzeto sa stranice:

<http://www.emz.hr/Zbirke/Organizacija%20zbirki/Zbirka%20tradicijskih%20dje%20C4%8Djih%20igra%C4%8Daka> (21.6.2021.)

Slika 8. Drvena dječja tamburica (osobna arhiva)

Slika 9. Drvena gitara (osobna arhiva)

5.3. Drveni dječji namještaj

Drveni dječji namještaj i danas je dobro sačuvan. Moglo bi se reći kako motiva iz te skupine ima najviše, odnosno u mnogo različitih oblika. Tradicionalno je namještaj bojan u crvenu ili plavu boju, oslikan cvjetnim motivima u različitim bojama. Od dječjeg namještaja možemo nabrojati: stol sa stolcima, kolijevku ili zipku, ormar, različite komode, krevete, škrinje i slično. Dječji drveni namještaj izgledom podsjeća na tradicionalni namještaj iz starinskih kuća kakav su imali naši djedovi i bake. S vremenom su od osnovnog namještaja nastali i ostali predmeti koji bi se mogli uvrstiti u skupinu namještaja: dječja kolica, korito za pranje rublja, posudice za čuvanje nakita i slično. U nastavku su prikazani drveni stol i stolice, ormar, kolijevka i drvena posudica za čuvanje nakita (Župančić, 2008).

Slika 10. Stol i stolice (osobna arhiva)

Slika 11. Kolijevka ili zipkica (osobna arhiva)

Slika 12. Drvena posuda za čuvanje nakita (osobna arhiva)

5.4. Drvene životinje i prijevozna sredstva

Životinje su jedan od omiljenih drvenih predmeta među djecom. Prva drvena životinja koja je nastala bio je konj. Od jednostavnog konja obojenog u dvije boje (crna i bijela), danas imamo igračke koje na sebi imaju dodatke kao što su griva i konjski rep od tkanine, kočije, sedla te manje i veće figurice konja. Njihova specifična boja je crna sa bijelim, no možemo ih naći i u bijeloj, plavoj ili crvenoj boji. Istoj skupini sa životinjama pripadaju i prijevozna sredstva. U počecima su to bila kola uz konje. Uz vrevu gradskog i suvremenog prijevoza, počinju se izrađivati i druga prijevozna sredstva kao što su vlakovi, avioni, traktori, kao i dodaci na prijevozna sredstva kao što su vagoni ili prikolice (Župančić, 2008). Na slikama 12., 13. i 14. prikazane su igračke drvenih životinja i prijevoznih sredstava.

Slika 13. Drveni auto (osobna arhiva)

Slika 14. Drveni konj i kočija (osobna arhiva)

Slika 15. Drveni avioni (osobna arhiva)

Slika 16. Drveni bager (osobna arhiva)

5.5. Drvene igračke sa štapom

Osnova drvenih igračaka sa štapom je daska na kojoj se nalaze dva kotača i mali otvor u koji se utakne duži drveni štap. Kako bi se figurice prilikom pokretanja micale, pričvršćene su žicom za kotače igračke. Najpoznatija, ali i najstarija drvena igračka na štapu je leptir (klopotec)¹⁸. Tijelo leptira učvršćeno je na dva kotača. Okretanjem kotača drvena krila leptira pomiču se i lupkaju. Osim leptira na štapu, poznati su i drveni plesači ili *tanceri*¹⁹. Ukrašeni su tradicionalnom žutom bojom i ukrašeni plavim, zelenim ili crnim detaljima. Uz leptira i plesače, mogu se pronaći i drveni konjići skakači. Na slici 17. prikazan je drveni leptir na štapu, a na slici 18. drveni plesači.

¹⁸ klopotec – Zagorski naziv za drvenog leptira na štapu

¹⁹ tancer – zagorski naziv za plesača

Slika 17. Drveni leptir na štapu (osobna arhiva)

Slika 18. Plesači (Osobna arhiva)

6. TRADICIJSKE DRVENE IGRAČKE U DJEČJIM VRTIĆIMA

Tradicijske drvene igračke imaju svoje posebno mjesto u kulturnoj baštini Hrvatskog zagorja. Većina igračaka zauzela je svoje mjesto u etnografskim muzejima, na policama gradskih knjižnica i drugih javnih ustanova diljem Hrvatskog zagorja. No, drvene igračke ne služe samo kao suvenir na policama, nego su i predmet smijeha i zabave u dječjim vrtićima. U vrtićima diljem Zagorja provodi se projekt „Darujmo djeci korijene i krila“ te se vrtićima daruju zbirke drvenih igračaka i ostavlja trag u njihovom sjećanju. Prilikom jednog takvog posjeta, djeca dječjeg vrtića „Zipkica“ pokazala su interes za upotrebom tih drvenih igračaka u svakodnevnoj igri. Tako su odgojiteljice te skupine odlučile napraviti kraći projekt u kojem su djeca drvene igračke uvrstila u svakodnevnu igru pa su tako, umjesto plastičnog aviona, koristila tradicionalni drveni. Djevojčice su drveni namještaj, ormari i komode koristile u igri s lutkicama. Također, gumene i plastične životinje zamijenili su drvenima. Osim same igre djeca su stvorila vlastitu slikovnicu pod nazivom „Mala priča iz velike zipkice“, čiju je priču osmislio i

ispričao jedan dječak, a oslikala su je sva djeca iz skupine. Slikovnica je sastavljena od slika tradicijskih drvenih igračaka kojima su se djeca tijekom projekta igrala.

Slika 19. Drveni vlak u funkciji igre²⁰

Slika 20. Drveni avion u funkciji igre

Slika 21. Naslovnica slikovnice „Mala priča iz velike zipkice“

²⁰ Slike 19., 20. i 21 – osobna arhiva

7. PROJEKT „DAJMO DJECI KORIJENE I KRILA“

Projekt „Dajmo djeci korijene i krila“ plod je rada etnografskog muzeja u Zagrebu i Radija Kaj. Ideja za nastanak projekta rodila se iz projekta „Svijet igračaka“ autorice Iris Biškupić Bašić koja je otvorila izložbu igračaka. Izložba je bila najposjećenija izložba grada Zagreba s oko četrdeset tisuća posjetitelja u šest mjeseci.

Edukativna i darovna akcija pokrenuta je tijekom 2013. godine, a promiče kulturnu baštinu, podiže svijest o važnosti nasljeđa i potiče očuvanju tradicije. Glavni cilj projekta je da se djeca od vrtićke dobi informiraju o edukativno-kulturnim sadržajima i upoznaju vrijednostima narodne baštine. Projekt „Dajmo djeci korijene i krila“ daruje odgojno-obrazovne ustanove diljem Hrvatske setom od po trideset tradicionalnih drvenih igračaka. Osim odgojno-obrazovnih ustanova daruju i dječje bolnice, SOS dječja sela, humanitarne akcije i domove za nezbrinutu djecu. Članovi projekta navode kako od malena valja kod djece poticati senzibilitet za vlastitu baštinu pravilnim odabirom igračaka koje kod djece potiču razvoj psihofizičkih vještina.²¹

Moto akcije proizlazi iz same riječi projekta, odnosno ističu se dvije riječi: korijeni i krila. *Korijeni* kao temelj za očuvanje baštine i *krila* kao polazak u budućnost.

²¹ Preuzeto sa stranice: <https://www.laboratorijabave.hr/projekt-dajmo-djeci-korijene-krila/> (10.7.2021.)

8. INTERVJU

8.1. Cilj Intervjua

Cilj intervjua je prikupiti podatke o tradicijskim drvenim igračkama Hrvatskog zagorja, njihovom vremenu nastanka te kako su došle u obitelji koje se sada bave njihovom izradom. Osim samog prikupljanja podataka, cilj je upoznati raznolikosti između drvenih igračaka pojedinih krajeva te što one znače obiteljima u kojima se nalaze. Na taj način moći će se stvoriti slika kraja u kojem se istražuje kako bi se očuvala tradicija i kako bi se djeci predškolskog uzrasta prenosilo bogatstvo tradicijskih običaja kroz igru.

8.2. Postupak

Sam intervju započeo je pripremom ispitivača. Priprema ispitivača podrazumijeva pripremu opreme i pribora, pripremu pitanja i fizičku pripremu. Nakon same pripreme, slijedi intervju u kojem ispitanici odgovaraju na pitanja te razgovor teče spontano. Po završetku intervjua slijedi zahvala ispitanicima i zapis njihovih riječi. Intervju se provodio u razgovoru sa sudionicima u njihovo slobodno vrijeme.

8.3. Prvi intervju

Ivica Mesar vlasnik je obrta za izradu tradicijskih drvenih igračaka „PEH“. Najčešće izrađuje drvene igračke iz svih kategorija, osim instrumenata. U daljnjem razgovoru saznali smo kako je obrt nastao, od kojeg se drveta proizvode igračke, odakle proizlazi ideja za izradom drvenih igračaka te od koga je naslijedio zanat izrade.

1. Od koje se vrste drveta najčešće izrađuju drvene igračke?

Pretežno se koristi joha ili jalša jer je laka za obradu i dostupna je. Za svaku igračku postoji određena vrsta drveta od koje se ona izrađuje. Jedna igračka u sebi može, a i sadrži više vrsta drveta. Igračke sa štapom izrađuju se od mekog i tvrdog drveta. Krila i sredina su od tvrdog drveta, a tijelo od mekog. Ako uzmemo druge igračke, na primjer zipka, krevet ili ormar mogu biti od bilo kakvog drveta, ali najčešće je to meko drvo zbog lakše savitljivosti.

2. Od koga ste naslijedili obrt?

Obrt nisam naslijedio ni od koga. Prije sam vozio autobus i putovao po Europi. Svaki grad ima svoju posebnost i trгови svoje štandove na kojima se može nabaviti suvenir

nekog grada. To je bilo u vrijeme rata odnosno 90-ih godina. Tada nikome nije bilo do igračaka pa sam krenuo u izradu igračaka misleći da je to jednostavno i lako. Obrt imam od 2016., no djelovao sam i prije pod domaćom radinosti.

3. Od kada se bavite izradom tradicionalnih drvenih igračaka?

Igračke datiraju još iz 13. stoljeća i u jednom se trenutku ukazala prilika da ljudi mogu nešto zaraditi od tih igračaka. Oko 50-ih godina 20. stoljeća jedna časna sestra iz Laza počela je s „cifranjem“ odnosno crtanjem motiva, kakve vidimo danas, na igračke. Izradom igračaka bavim se 30-ak godina, odnosno od 90-ih godina 20. stoljeća.

4. Koje igračke najviše izrađujete?

Najviše se bavim izradom namještaja poput ormara, stolova, stolica, zipki, škrinjica, a zatim i vozila – više vrsta automobila, avione, helikoptere. Osim igračaka izrađujem i uporabne predmete.

5. Tko Vam pomaže u izradi igračaka?

Većinom sve igračke izrađujem sam. Nekad mi, kada imam puno posla, jedan gospodin iz sela pomaže u njihovom oslikavanju. Što se tiče same obrade i spajanja igračaka, to radim sam.

6. Koliko vremenski traje izrada igračke?

Igračke se nikad ne izrađuju pojedinačno, rade se serijski. Kad krenem izrađivati autiće izrežem kalupe za više autića. Ne mogu reći koliko vremenski jer je teško izmjeriti vrijeme za svaki dio igračke. Od rezanja drva do spajanja svakog dijela, zatim bojanja. Svaki taj korak zaseban je i ne nastaje u jednom danu. Najviše vremena potrošim na namještaju i na vratima ormara jer je teško namjestiti da se lako otvaraju i zatvaraju vrata, a opet da nema previše mjesta iznad ili ispod te da ne zapinju ili ne vise.

7. Pokazuju li mlađe generacije u Vašoj blizini interes za izradom igračaka?

Moj sin se bavi izradom drvenih premeta, ali ne i igračaka. Često održavam radionice za djecu u kojima prezentiram drvene igračke i kako one nastaju te dajem djeci većih

dobnih skupina da ih oslikavaju. Od izrade drvenih igračaka nije moguće živjeti. Nekada su ljudi živjeli samo od toga, osobito u ovom kraju, no danas to više nije praksa. Mlađim generacijama zanimljivo je vidjeti izradu drvenih igračaka, no mislim da se danas netko mlađi ne bi time bavio.

8.3.1. Interpretacija intervjua

Drvene igračke u obitelji Mesar nalaze se od 90-ih godina. Za njih imaju poseban značaj, što materijalan, što nematerijalan. Proizvodnjom drvenih igračaka doprinose očuvanju tradicije Hrvatskog zagorja te nematerijalne kulturne baštine. Veliki značaj za proizvodnju igračaka ostavio je Domovinski rat bez kojeg se danas ne bi bavio onime što voli raditi. To je prekretnica kojom su drvene igračke, uz pomoć vrijednih ruku, ponovno oživjele među mlađim generacijama tog kraja. Danas, s ponosom predstavlja svoj zanat, uživa u proizvodnji igračaka i s veseljem opisuje proces nastajanja. Važno je naglasiti kako se mlađe generacije u ovoj obitelji ne bave proizvodnjom drvenih igračaka već samo drvenih predmeta za kojima je veća potražnja. Možemo postaviti pitanje hoće li se tradicija izrađivanja drvenih igračaka u obitelji Mesar nastaviti te hoće li drvenih igračaka biti u skoroj budućnosti.

8.4. Drugi intervju

Gospodin Zvonimir Majdak vlasnik je domaće radinosti te se bavi izradom drvenih instrumenata, a najviše žičanih. Nešto rjeđe izrađuje ostale drvene igračke, odnosno namještaj, prijevozna sredstva i životinje. U daljnjem razgovoru otkrio je od kojeg drveta izrađuje instrumente, koliko mu vremena treba za izradu te od kada se bavi izradom drvenih igračaka.

1. Od kada izrađujete drvene igračke?

Ja sam peta generacija u obitelji koja je nastavila s izradom drvenih igračaka. To sam naslijedio od oca, a on od svojeg oca i uje. Moja mama i baka su se udale u ovu obitelj te se ovaj obrt iz mjesta Tugojnica preselio ovdje. Moj je tata radio igračke od 1949. do 1985. godine i tada sam ja nastavio s izradom instrumenata. Kada su mama i tata radili igračke, ja sam bio pored njih. Kad oni nisu radili ja sam plakao, kad bi počeli, prestao sam. To je jedna šala koju često volim reći da ne otkrijem koliko godina imam i koliko se dugo bavim ovim poslom.

2. Od kojeg drveta izrađujete igračke?

Koristim jalšu, lipu i bukvu. Najčešće izrađujem od bukve, iako nije pravilo. Izrađujem posebno vrat instrumenta, tijelo i frk ili završetak. Tada ta tri dijela spajam u jednu cjelinu. Nekad i jedan instrument napravim od više vrsta drveta. Ovisno o vremenu, savitljivosti i dostupnosti drva.

3. Koje predmete najviše izrađujete?

Najviše izrađujem tamburice i gitare. Izrađujem pet vrsti tamburica koje su se kroz tradiciju mijenjale i oblikom i nazivom. Osim tamburica, izrađujem i drvene uporabne predmete, ali u manjoj mjeri.

4. Tko Vam pomaže u izradi igračaka?

Pomažu mi moja kći i unuka. Unuka voli sa mnom biti u radionici i izrađivati kada ima vremena, dok kći uskače s bojanjem tamburica i igračaka. Unuka završava gimnaziju pa mislim da je malo teže da nastavi s izradom drvenih igračaka, ali pomaže kada je pomoć potrebna.

5. Koliko vremenski traje izrada instrumenata?

Nikad ne radim jedan instrument. Uvijek ih radim serijski po trideset komada. Vremenski je to jako dug proces ako gledamo razdoblje od rušenja drva ujesen, do njegovog sušenja, obrade i bojanja. Radim kad imam vremena. Da bi se došlo do završne verzije tamburice, potrebne su 52 operacije prije toga.

Slika 22. Proces nastajanja tamburice (osobna arhiva)

8.4.1. Interpretacija intervjua

Generacijama unatrag, drvene igračke nalaze se u obitelji Majdak. Iako već u godinama, kako sam autor kaže, uživa u njihovoj proizvodnji te će ih raditi dok bude mogao. S ponosom predstavlja „blago“ koje je naslijedio od svoje obitelji te ga prenosi na mlađe generacije. Pozitivnim odgovorima na pitanja, potiče na očuvanje baštine i tradicije te promiče kulturu svog kraja. Zbog sporog, ali značajnog izumiranja drvenih igračaka, sretan je kada dođe netko novi koga zanima zanat izrade i povijest nastanka. Svoje znanje i vještine s ponosom i radošću prenosi na mlađe generacije i uživa u svakoj novoj izrađenoj igrački. Stoga možemo zaključiti da je važno prenositi znanje i vještine s generaciju na generaciju kako bi djeca mogla uživati u igračkama kakve su nekad imali njihovi predci. Očuvanjem i prenošenjem tradicije i kulture čuvamo nematerijalnu kulturnu baštinu, a vrijedne ruke majstora, koje izrađuju tradicionalne drvene igračke, nikada neće otići u zaborav.

9. ZAKLJUČAK

U svakodnevnoj stisci zaboravljamo na važne običaje kraja u kojem živimo. Moderna tehnologija, dostupnost boja i materijala te raznovrsnost igračaka dovodi do bacanja tradicije u drugi plan. Tijekom pisanja ovog rada nametnula se činjenica kako nema dovoljno zapisa o tradicijskim igrama o kraju u kojem živim. Zapisi o igrama postoje u brošurama koje su skupljali etnolozi tijekom nekoliko desetljeća.

Također, naši djedovi i bake rado se prisjećaju igara kojih su se igrali kao djeca i zabavljali se više nego današnje generacije kojima je sve dostupno na dlanu. Nekada je drvenih igračaka bilo tek nekoliko i njihova se vrijednost znala cijeniti. Danas se, uz brojne udruge i ljude koji se bave njihovom izradom, pokušavaju vratiti u svakodnevnu upotrebu i barem u manjoj količini, zamijeniti plastičnim igračkama. Zahvaljujući brojnim udrugama koje obilaze krajeve diljem Lijepe naše, drvene igračke postale su sve cjenjenije i raširenije u svakodnevnoj uporabi. Usprkos velikom broju plastičnih igračaka, djeca se rado vraćaju drvenim igračkama koje im ostavljaju poseban dojam kao nešto što je drukčije od uobičajenog.

Promicanjem drvenih igračaka potičemo generacije da njihovom uporabom očuvaju tradiciju kraja u kojem žive i uljepšavaju djeci svakodnevnicu nečim neuobičajenim, a pogodnim za najvažniju aktivnost djece - igru.

LITERATURA

Knjige:

1. Brezinščak-Bagola, B., Cesarec, I., Klemenčić, M. (2017). *Enciklopedija Hrvatskoga zagorja*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
2. Čapo Žmegač, J., Muraj, A., Vitez, Z., Grbić, J., Belaj, V. (1998). *Etnografija: svagdan i blagdan hrvatskog puka*. Zagreb: Matica hrvatska.
3. Duran, M. (2001.) *Dijete i igra*. Zagreb: „Naklada Slap“
4. Fureš, R., Poljanec, V., Balagović, (2009.) *Hrvatsko zagorje u slici i riječi*. Zagreb: Stanek
5. Jurišić, I., Navračić, N., Rotmarić, I. (2009). *Marija Bistrica 800 godina 1209. – 2009*. Zagreb: SLOVO.
6. Popović, T. (1981.) *Igra i igračke*. Sarajevo: „Svjetlost“
7. Župančić, T. (2008.) *Drvene igračke iz škrinje dedeka i babice*. Muzej „Staro selo Kumrovec“
8. Paun, A. (2001). *Pučke igre i igračke sutlanskog kraja*. Zagreb: Kratis

Članak u časopisu:

1. Biškupić Bašić, I. (2013). Tradicijske dječje igračke iz hrvatske baštine. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece* namijenjen stručnjacima i roditeljima, 19(71), 23-25. Dostupno na: [71 DVO 9 Tradicijske dječje igračke iz hrvatske bastine \(4\).pdf](#) (6.7.2021.)
2. Miholić, I. (2007.) *Narodni ansambli Hrvatskog zagorja*. Sažetak. *Narodna umjetnost-Hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, 44(1), 27-46. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=41293 (10.7.2021.)

Mrežni izvori:

1. Hrvatska enciklopedija: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=61966> (13.6.2021.)

2. Laboratorij zabave (2017.) *Projekt: Dajmo djeci korijene i krila*, Dostupno na: <https://www.laboratorijzabave.hr/projekt-dajmo-djeci-korijene-krila/> (10.7.2021.)
3. Etnografski muzej grada Zagreba: Dostupno na: <http://www.emz.hr/Zbirke/Organizacija%20zbirki/Zbirka%20tradicijskih%20dje%C4%8Djih%20igra%C4%8Daka> (21.6.2021.)

POPIS SLIKA

Slika 1. Geografski položaj Hrvatskog zagorja

Slika 2. Zagorska narodna nošnja

Slika 3. „Špekulanje“

Slika 4. Školica“ u vrtiću Lastavica

Slika 5. Šečkanje

Slika 6. Jedinka u obliku čekića

Slika 7. Drvena žveglica u obliku kokota

Slika 8. Drvena dječja tamburica

Slika 9. Drvena gitara

Slika 10. Stol i stolice

Slika 11. Kolijevka ili zipkica

Slika 12. Drvena posuda za čuvanje nakita

Slika 13. Drveni auto

Slika 14. Drveni konj i kočija

Slika 15. Drveni avioni

Slika 16. Drveni bager

Slika 17. Drveni leptir na štapu

Slika 18. Plesači

Slika 19. Drveni vlak u funkciji igre

Slika 20. Drveni avion u funkciji igre

Slika 21. Naslovnica slikovnice „Mala priča iz velike zipkice“

Slika 22. Proces nastajanja tamburice

SAŽETAK

Tema ovog završnog rada su tradicijske igre i igračke iz Hrvatskog zagorja. One nas podsjećaju na važnost očuvanja tradicije i kulturne baštine Hrvatskog zagorja. Danas, drvene igračke ne stoje samo na policama etnografskih muzeja, nego se sve više vraćaju u svakodnevnu upotrebu. Ljudi ih ne kupuju samo kao suvenire, nego su tradicionalne igračke ponovno postale objekt za igru. Osim drvenih igračaka u radu su opisane i tradicionalne igre koje su se skupljale iz generacije u generaciju i prenosile s koljena na koljeno. Zapis o tradicionalnim igrama nema mnogo, odnosno prava je rijetkost pronaći literaturu u kojoj su opisane neke tradicijske igre Hrvatskog zagorja. Budući da su se igre prenosile usmenim putem, svako mjesto u Hrvatskom zagorju ima svoju varijaciju pravila za određenu igru kao i same nazive neke igre. Cilj rada je istražiti o podrijetlu tradicionalnih drvenih igračaka, njihovom nastanku i korištenju u suvremeno doba. Svrha rada je približiti život ljudi u Zagorju, njegova specifična obilježja i posebnosti krajolika. Radi prikupljanja podataka o izradi drvenih igračaka, u radu se nalazi intervju s vlasnikom obrta za izradu drvenih igračaka „PAN“ i vlasnikom domaće radinosti. Njihovi odgovori na pitanja daju nam uvid u proces nastajanja drvenih igračaka čiji se ručni rad poštuje i cijeni.

Ključne riječi: Hrvatsko zagorje, tradicija, igra, tradicijske igre, drvene igračke

SUMMARY

Topic of this undergraduate thesis is traditional games and games from Zagorje-Croatian region. Main purpose of this thesis is to examine origin of the traditional wooden toys and its usage in modern age. Wooden toys remind us on importance of caring about tradition (generally) and culturally inheritance of region Zagorje. Nowadays, wooden toys can be found everywhere, not only in ethnographic museums, which is very encouraging, and its usage is not for souvenirs only, but for playing. Except wooden toys, in this thesis are also described other traditional games, which have been collected from generation to generation. There are few records about traditional games, and it is really rare to find literature about some of traditional games of Hrvatsko-zagorje region. Since rules of the games were given only by verbal communication, every village has its own variations of rules for particular game, also, game names variates. In order to collect data on the making of wooden toys, the essay includes an interview with the owner of the craft for making wooden toys "PAN" and the owner of a home-made craft. Their answers to the questions give us an insight into the process of making wooden toys whose handiwork is respected and appreciated.

Keywords: Croatian zagorje, tradition, games, traditional games, toys